

A photograph of two damselflies on reeds. One damselfly is perched on a brown reed in the foreground, showing its iridescent blue-green body and transparent wings. Another damselfly is perched on a green reed in the background, slightly out of focus. The background is dark and blurred.

ornit.dk

Baseline undersøgelse
af forekomsten af
Grøn Kølleguldsmed
i LIFE Naturprojekt
Kongeåen 2026

Sammenfatning

Forekomsten af **Grøn Kølleguldsmed** *Ophiogomphus cecilia* i den nedre del af Kongeåen er blevet kortlagt som led i LIFE Naturprojekt Kongeåen. Samtidig blev andre arter af guldsmede og vandnymfer i projektområdet registreret.

Undersøgelsen blev gennemført ved tre feltbesøg i juli og august 2026, hvor åstrækningen blev gennemsejlet i kajak.

Der blev registreret i alt 13 arter af guldsmede og vandnymfer.

Blåbåndet Pragtvandnymfe var den talrigeste guldsmedeart med 687 registrerede individer og det kunne påvises, at den yngler i området.

For Grøn Kølleguldsmed blev der registreret 66 voksne individer samt fire tomme larvehuder. Fundene viser, at arten udnytter en stor del af den undersøgte strækning, men med størst koncentration i den østlige del. Særligt strækningen neden for Vilslev Spang har en meget høj tæthed af Grøn Kølleguldsmed. Fundene af larvehuder dokumenterer, at Grøn Kølleguldsmed reproducerer sig lokalt i den nedre Kongeå. Kongeåens klare vand og bundsediment domineret af sand giver gode livsbetingelser for arten.

Den samlede guldsmedefauna viser desuden, at området rummer en relativt varieret naturkvalitet.

Grøn Kølleguldsmed er omfattet af Habitatdirektivets bilag IV, og bestanden skal derfor beskyttes. Ved LIFE-projektets kommende ændringer af åens forløb bør der tages særligt hensyn til artens larver, som lever 3-4 år i bundsedimentet. Anlægsarbejde bør opdeles i mindre etaper og så vidt muligt gennemføres i perioden fra sidst i august til oktober.

Samlet dokumenterer undersøgelsen, at den nedre Kongeå er et meget betydningsfuldt levested for Grøn Kølleguldsmed, og at projektets naturgenopretning bør gennemføres med særlige hensyn til arten.

Indledning

Denne rapport er resultatet af en undersøgelse af guldsmedefaunaen med særlig fokus på Grøn Kølleguldsmed i projektområdet LIFE Naturprojekt Kongeåen i juli og august 2026, foretaget for Esbjerg Kommune/LIFE-projektet.

I regi af LIFE Naturprojekt Kongeåen blev der i 2023-2025 foretaget baseline-undersøgelser af en lang række forhold og arter, inkl. Bilag IV-guldsmedearten Grøn Mosaikguldsmed.

Da det i 2025 blev klart, at der i projektområdet lever endnu en sjælden guldsmedeart – Grøn Kølleguldsmed – blev det besluttet at forekomsten af denne også skal undersøges.

Grøn Kølleguldsmed *Ophiogomphus cecilia* (EF-Habitatdirektivets bilag II og IV, samt fredet i henhold til artsfredningsbekendtgørelsen) er i Danmark udelukkende udbredt langs nogle af de største vandløbssystemer i Jylland, særligt på strækninger med grus- og sandbund. De fleste og største bestande findes i den centrale del af halvøen ved de vestvendte åer, foruden at Gudenå-systemet rummer en betydelig forekomst af arten. De seneste år har der fundet en spredning sted mod syd, hvor flere sydvestjyske åer er blevet koloniseret af Grøn Kølleguldsmed, inkl. Varde Å, Sneum Å, Ribe Å og Kongeåen (guldsmedeatlas.dk).

Formålet med undersøgelsen er at få større indblik i forekomsten af Grøn Kølleguldsmed langs den nederste del af Kongeåen (projektområdet). Der foreligger spredte tilfældige iagttagelser fra de senere år (Naturbasen og arter.dk); nu er det blevet undersøgt om der er tale om en fast etableret bestand, med fokus på hvorvidt arten reproducerer sig på denne strækning af Kongeåen.

Samtidig er øvrige forekomster af guldsmede og vandnymfer på den undersøgte strækning registreret, som bidrag til vidensopbygning om faunaen i projektområdet.

Alle indsamlede data i undersøgelsen er offentligt tilgængelige (naturbasen.dk) og vil kunne indgå i formidlingen af området i forhold til offentligheden.

Med den tilvejebragte nye viden om udbredelse og hyppighed af Grøn Kølleguldsmed i Kongeåens nedre løb er der nu skabt bedre forudsætninger for at tage hensyn til arten i projekteringen af LIFE Naturprojekt Kongeåen, og man vil ved en fremtidig gentagelse af undersøgelsen kunne vurdere forandringer af bestanden.

Kortmaterialet i rapporten er udarbejdet i GIS-værktøjet QGIS, baggrundskortene er fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektiviserings frie data.

Tak til Inge Nagstrup for gennemlæsning og faglig kommentering af rapporten.

Tømmerby, august 2026

Jørgen Peter Kjeldsen / ornit.dk

Metodik

Området blev undersøgt ved tre feltbesøg af én dags varighed i perioden mellem 9. juli og 9. august. Dermed er hovedparten af Grøn Kølleguldsmeds flyvetid blevet dækket.

Begge bredder af åen blev dækket fra vandsiden ved en langsom gennemsejling i en såkaldt 'sit-on-top'-kajak, der på grund af stor stabilitet er særdeles velegnet til denne type undersøgelse. Under hvert besøg blev alle fund af Grøn Kølleguldsmed og de øvrige arter indtastet på stedet via app'en Naturbasen på mobiltelefonen. Det er en fremgangsmåde som sikrer, at samtlige fund bliver præcist georefererede.

Den samlede strækning af åløbet (den udrettede å) igennem projektområdet er på ca. 5200 meter. Det viste sig for krævende at gennemsejle hele strækningen på ét besøg, derfor blev der på alle tre besøg gennemsejlet ca. fire kilometer, under de to første besøg 9. og 14. juli fra øst (shelterpladsen i Vilslev), under det sidste besøg 9. august fra vest (Kongeåslusen) – se Fig. 1 og Fig. 2. Udover selve åstrækningen (hovedløbet) blev tilløbene fra både nord- og sydsiden undersøgt i det omfang de var mulige at komme ind i med kajak.

Fig. 1. Strækning gennemsejlet på de to første feltbesøg i den østlige del af projektområdet; i alt er den undersøgte strækning (langs begge åbredder inkl. tilstødende mæander-slyngninger og tilløb) på 8280 meter.

Fig. 2. Strækning gennemsejlet på det sidste feltbesøg i den vestlige del af projektområdet; i alt er den undersøgte strækning (langs begge åbredder, inkl. de tilstødende mæander-slyngninger) på 9050 meter.

På de to feltbesøg med udgangspunkt i Vilslev var det nødvendigt at bære kajakken forbi det kraftige strømfald ved Vilslev Spang på tilbageretningen modstrøms.

Feltbesøgene blev gennemført på den tid af dagen, hvor insekternes aktivitet er størst, mellem klokken 10 og ca. kl. 16 (sommertid) på dage, hvor følgende vejrmæssige forhold var opfyldt:

- Vejret er tørt
- Vindhastigheden er max. 4 Beaufort = 8 m/sek. (jævn vind)
- Temperaturen er min 17° C i tilfælde af skyet vejr (> 50 % skydække)
- Temperaturen er min 13° C i tilfælde af solrigt vejr (< 50 % skydække)

Registrering af de dyr som blev set langs åbredden – for større guldsmide indtil ca. 20-25 meters afstand, for vandnymfer indtil ca. 10 meter fra observatøren – fulgte denne fremgangsmåde:

- 1) **Identifikation** ved hjælp af kikkert med lav nær-fokusgrænse.
- 2) **Optælling** på stedet. Selv i tilfælde, hvor der er stor tæthed af dyr, hvilket i denne undersøgelse kun var tilfældet med arten Blåbåndet Pragtvandnymfe, blev der foretaget et kvalificeret estimat af størrelsesordenen.
- 3) Løbende **indtastning** i Naturbasens app. Den enkelte indtastning indeholder følgende data: koordinater, dato, lokalitet, art, antal og adfærd (og hvis muligt: køn).

For guldsmede og vandnymfer drejer undersøgelsen sig generelt om voksne individer (*imago*), men specielt for Grøn Kølleguldsmed blev der også kigget efter tomme larvehuder (*exuvia*), som belæg for lokal reproduktion.

Naturforhold af betydning for guldsmede i projektområdet

Kongeåen blev på de yderste kilometer før slusen udrettet for mere end hundrede år siden. Selv om åen dermed blev til en snorlige kanal (med enkelte knæk) på denne strækning, er der gået så lang tid siden, at såvel plantesamfund som den vandlevende fauna har haft mulighed for at etablere sig igen.

I dag fremstår åen på nogle strækninger temmelig "naturlig" med en varieret bredvegetation af græsarter, stauder og pilebuske, mens andre strækninger er temmelig monotont dominerede af en tagrørsbræmme.

Under vandoverfladen er vandet klart, man kan alle steder se bunden og der er sandbund i midten af åen de fleste steder, med samfund af diverse vandplanter langs bredderne.

Det gamle åløbs mæander-slyngninger har stadig forbindelse til hovedløbet enkelte steder, i disse er vandet tæt på at være stillestående, og der er typisk etableret samfund af planter med flydeblade (åkander og andre).

Åen med relativt stærk strøm, især ved Vilslev Spang og lige nedenfor, tilbyder egnede forhold for specielt de strengt vandløbstilknyttede arter af guldsmede og vandnymfer (særligt pragtvandnymfer og Grøn Kølleguldsmed), mens de afsnørede mæander-slyngninger med mere roligt vand giver muligheder for arter som typisk lever i søer og vandhuller.

Resultater

Undersøgelsen resulterede i registreringer af 13 arter af guldsmede og vandnymfer, hvoraf Blåbåndet Pragtvandnymfe var den dominerende vandnymfe, og Grøn Kølleguldsmed var den talrigeste af de egentlige guldsmede.

Det skal bemærkes, at undersøgelsen kun dækker en mindre del af den samlede flyveperiode for guldsmede og vandnymfer (fra maj til oktober), og der er ingen tvivl om, at flere feltbesøg tidligere på sæsonen i maj-juni ville kunne have fundet flere arter, ligesom en forlængelse i august-september.

I det følgende gennemgås de registrerede arter efter hyppighed.

Blåbåndet Pragtvandnymfe *Calopteryx splendens*

Blåbåndet Pragtvandnymfe findes vidt udbredt i det meste af Danmark (guldsmedeatlas.dk), og er stærkt knyttet til vandløb og større åer. Bestandene er generelt størst på steder med god vandkvalitet.

Flyvetiden for arten er fra midt i maj til sidst i august.

Da hovedfokus i denne undersøgelse var at få en så grundig som mulig registrering af Grøn Kølleguldsmed, blev Blåbåndet Pragtvandnymfe kun registreret langs den ene bred under første feltbesøg (sydbredden på de øverste ca. 80% af strækningen) og sidste feltbesøg (nordbredden på de nederste ca. 20%). Dermed er hele projektområdet dækket, og der er i det mindste opnået et indtryk af tætheden af arten på denne del af Kongeåen. Samtlige kortlagte individer af Blåbåndet Pragtvandnymfe er vist på Fig. 3.

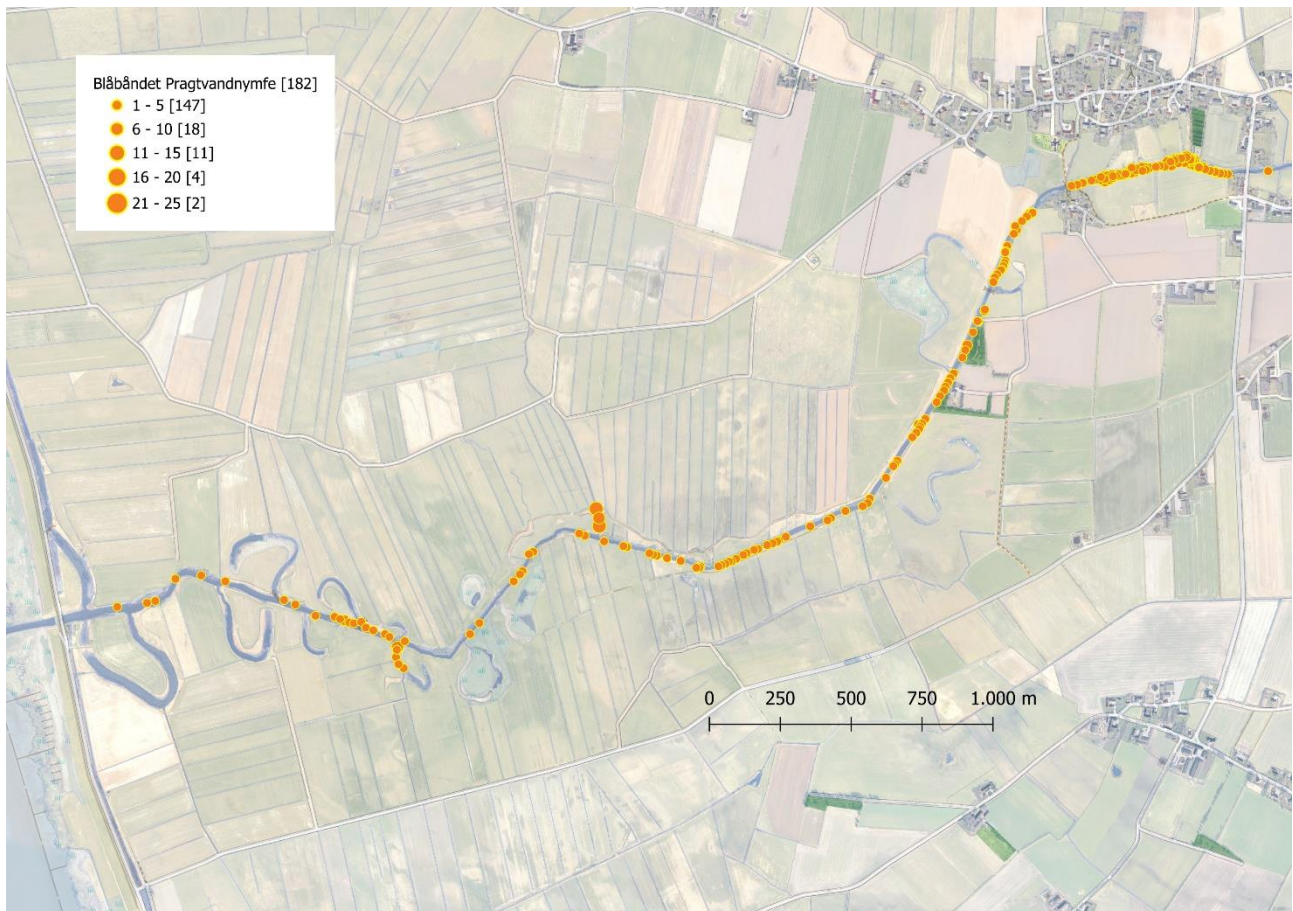

Fig. 3. 182 registreringer af i alt 687 individer af Blåbåndet Pragtvandnymfe i projektområdet.

Der registreredes i alt 687 individer, med den største koncentration på den øverste del nær Vilslev. På den yderste kilometer i vest mod slusen var tætheden beskeden – men det skal bemærkes at registreringerne her (9. august) lå efter den formodede kulmination hos arten, som normalt er i juli måned.

Tætheden på de øverste/østligste 657 meter fra broen i Vilslev var 0,6 dyr pr. løbende meter åbred. Der findes få danske undersøgelser at sammenligne med, men det kan nævnes at det er en væsentligt højere tæthed end det blev registreret i en undersøgelse ved Gudenåen nær Randers (Kjeldsen 2024), men samtidig væsentligt lavere end på de bedste strækninger af Gudenåen ved Silkeborg (Kjeldsen 2025) – her registreredes op til gennemsnitligt 2,9 dyr pr. meter på en prøvestrækning på 3610 meter. Det er dog vurderingen, at for en sydvestjysk lokalitet – en å med udløb i Vadehavet – er de fundne tætheder i denne undersøgelse at betragte som værende ret høje.

Ni af registreringerne i undersøgelsen drejede sig om par i parring (eller sammenkoblede i såkaldt "tandem"); derudover sås en æglæggende hun den 9. august. Det er dermed fastslået, at arten reproducerer sig her på denne strækning af Kongeåen.

Grøn Kølleguldsmed *Ophiogomphus cecilia*

Grøn Kølleguldsmed er en højt specialiseret art, som i Danmark udelukkende forekommer i større, fortrinsvis klarvandede jyske åer, hvor der findes strækninger med grus- og sandbund. De fleste bestande findes ved de vestvendte åer i det centrale Jylland, med Gudenå-systemet som en vigtig undtagelse. Indenfor de seneste år har der fundet en spredning sted mod syd, hvor flere sydvestjyske åer er blevet koloniseret af arten (guldsmedeatlas.dk).

Flyvetiden for Grøn Kølleguldsmed kan på de største lokaliteter være fra sidst i juni til sidst i september; typisk dog noget kortere.

I denne undersøgelse var første feltdag 9. juli, hvor der registreredes tre flyvende individer – to hanner og en hun – samt fire exuvier (tomme larvehuder). Exuvierne sad på træpæle, på siv-vegetation samt på broens betonfundament. To af de voksne guldsmede samt exuvie-fundene var i den øvre del af strækningen, mens den sidste imago blev fundet i den nedre del, ca. 1600 m fra slusen. Dette individ drev i vandoverfladen, men blev hjulpet op på det tørre.

På den næste feltdag 14. juli registreredes ikke færre end 55 individer af Grøn Kølleguldsmed, heraf blev 46 kønsbestemt: 45 hanner samt 1 hun. De fleste rastede på bredvegetationen, enkelte noteredes som fouragerende (jagende) eller territoriehævdende. Enkelte dyr tog kortvarigt ophold

på kajakken. Grøn Kølleguldsmed hviler næsten altid i horisontal position, i modsætning til mange andre guldsmedearter.

På den sidste feltdag 9. august blev der kortlagt 8 individer, alle hanner. Denne dag blev strækningen længst mod vest undersøgt; det vestligste fund af en Grøn Kølleguldsmed var 885 meter fra slusen.

Fig. 4 viser samtlige kortlagte individer af Grøn Kølleguldsmed i undersøgelsen.

Fig. 4. 59 registreringer af i alt 66 individer af Grøn Kølleguldsmed i projektområdet. De røde prikker ved Vilslev viser fund af exuvier (tomme larvehuder).

Det samlede billede fra alle tre feltdage er, at Grøn Kølleguldsmed som voksne (imago) udnytter store dele af den undersøgte strækning, dog med en koncentration i den øvre del; 83% af de fundne dyr er fra den østligste halvdel (2600 m) af strækningen. Allerflest dyr sås på strækningen med kraftig strøm fra Vilslev Spang og de næste ca. 900 meter mod sydvest; på dagen med flest registreringer 14. juli var halvdelen af de kortlagte dyr (28 af 55) fra denne strækning.

På tællingen 14. juli var den gennemsnitlige tæthed 0,7 dyr pr. løbende 100 meter åbred, men op til 3,1 dyr pr. 100 meter på den nævnte strækning med størst koncentration. Det er for Grøn Kølleguldsmed under danske forhold meget høje værdier for tæthed. Der findes dog kun få undersøgelser til at underbygge dette; men ved undersøgelsen af Gudenåen nær Silkeborg, som normalt regnes som en "højborg" for arten, fandtes med den samme metodik (kortlægning fra kajak) langt lavere tætheder langs med åbredden. Kun visse steder sås lidt større tætheder af dyr som rastede på grusstien langs åen (Kjeldsen 2025).

Det er uvist hvor stor en del af de registrerede dyr, som stammer fra reproduktion på denne strækning af Kongeåen. Man kunne formode, at de uregulerede strækninger længere oppe ad åen tilbyder bedre ynglemuligheder for arten, og det er ikke umuligt, at der i et vist omfang finder en spredning sted af dyr i nedstrøms retning fra forvandling længere oppe. Exuvie-fundene 9. juli viser dog under alle omstændigheder, at der må finde lokal reproduktion sted også i denne nederste del af åen. At der ikke er fundet flere exuvier skal formentlig ikke tillægges for stor betydning; i en situation som 14. juli, hvor så mange voksne dyr var til stede og skulle registreres, var det ikke muligt samtidig at have alt for megen fokus på at lede efter exuvier.

Der ses en stor overvægt af hanner i materialet. Det er normalt for mange guldsmedearter, idet hannernes territoriale adfærd betyder, at de er langt mere synlige end hunnerne. Efter forvandlingen tilbringer Grøn Kølleguldsmed normalt 2-3 uger væk fra vandløbet i en "modningsperiode", hvor de fouragerer og samler kræfter, inden de er klar til reproduktion (Wildermuth & Martens 2019). I tyske undersøgelser varer forvandlingsperioden ved en given lokalitet (hvor larver bliver til flyvefærdige voksne dyr) 20-50 dage (Wildermuth & Martens *l.c.*). Disse værdier kan formentlig overføres til danske forhold og vil betyde, at det næppe er muligt på ét tidspunkt at registrere den samlede bestand, men at der løbende kan komme nye dyr til, samtidig med at andre er færdige med reproduktionen og dør.

Ingen parringer blev iagttaget i denne undersøgelse, men når parrene finder sammen, flyver de typisk lidt væk fra vandløbet og selve parringen kan foregå højt til vejrs i trækroner, hvorfor det kræver held at overvære.

Resterende fund af guldsmede og vandnymfer udover Blåbåndet Pragtvandnymfe og Grøn Kølleguldsmed er vist på Fig. 5.

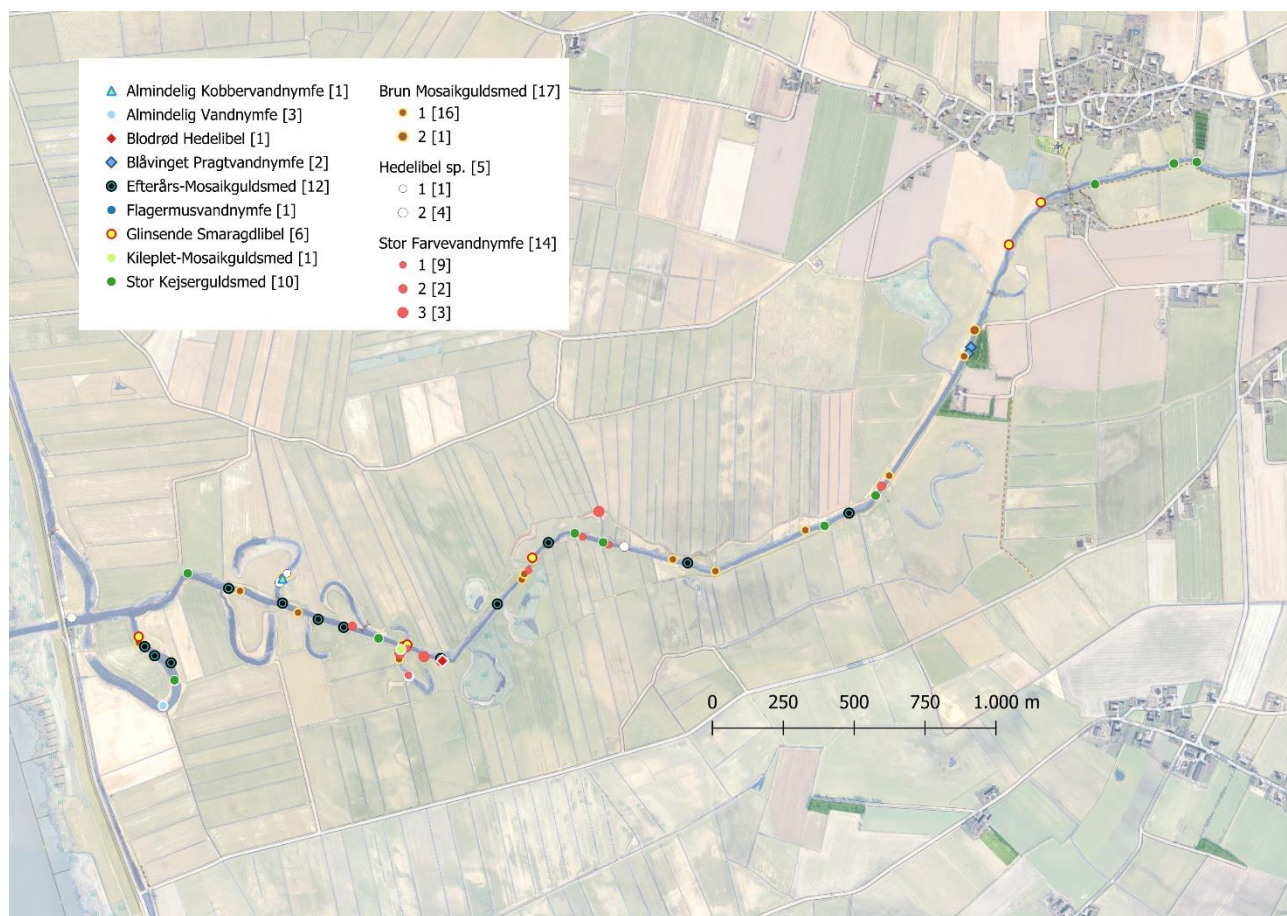

Fig 5. Registreringer af øvrige arter af guldsmede og vandnymfer i undersøgelsen, mindst 11 arter (der kan være flere arter af hedelibeller involveret).

Stor Farvevandnymfe *Ischnura elegans*

Stor Farvevandnymfe er en af Danmarks mest almindelige og udbredte guldsmedearter, som kan træffes stort set overalt hvor der er vand, med en lang flyvetid fra starten af maj til midt i september. Den er ganske alsidig i sine præferencer for levested og findes i mange typer habitat, inkl. næringsstofbelastede vande – og så har den tilmed en vis tolerance for brakvand, hvilket de fleste andre arter undgår (guldsmedeatlas.dk).

I undersøgelsen her fandtes i alt 22 individer fortrinsvis i åens nederste løb, inkl. nogle af tilløbene og de afsnørede mæander-slyngninger.

Brun Mosaikguldsmed *Aeshna grandis*

Brun Mosaikguldsmed er vidt udbredt i Danmark i mange typer habitat og er en af de talrigeste af mosaikguldsmedene (guldsmedeatlas.dk). Flyvetiden strækker sig fra midt i juni til sidst i september.

I denne undersøgelse fandtes i alt 18 individer af Brun Mosaikgoldsmed, bl.a. en æglæggende hun – så arten reproducerer sig her ved Kongeåen.

Efterårs-Mosaikgoldsmed *Aeshna mixta*

Efterårs-Mosaikgoldsmed er en udbredt og almindelig art i hele landet uden særligt specifikke biotopkrav (guldsmedeatlas.dk). Den ses regelmæssigt i større antal end andre mosaikgoldsmede og er i mindre grad territorial; ofte kan man se mange individer fouragere i nærheden af hinanden. Flyvetiden er – som navnet antyder – senere end de fleste andre mosaikgoldsmede: fra juli til oktober.

I denne undersøgelse sås arten kun enkeltvis; i alt 12 omkringflyvende/fouragerende hanner, alle fra den nederste del af projektområdet, inkl. den store afsluttende mæander-slyngning længst mod vest.

Stor Kejsergoldsmed *Anax imperator*

Stor Kejsergoldsmed indvandrede til Danmark sydfra fra sidst i 1990'erne; siden har den spredt sig og er nu blevet en meget almindelig og vidt udbredt art, der kan træffes i hele landet i mange typer biotoper (guldsmedeatlas.dk). Flyvetiden er fra starten af juni til slutningen af august.

I denne undersøgelse blev der registreret i alt 10 individer af arten jævnt fordelt på hele strækningen fra Vilslev til slusen, inkl. en æglæggende hun – så Stor Kejsergoldsmed reproducerer sig i projektområdet ved Kongeåen.

Hedelibel sp. *Sympetrum sp.*

De tre almindeligst arter af hedelibeller (Blodrød, Almindelig og Stor Hedelibel) flyver alle i høj- og sensommeren, og i mange tilfælde ses de i felten under forhold som ikke tillader en sikker artsbestemmelse.

I denne undersøgelse registreredes 9 sådanne ubestemte hedelibeller, heraf 4 par i parring eller æglægning – og alle blev set i den nederste del af åløbet på den sidste feltdag i august.

Glinsende Smaragdlibel *Somatochlora metallica*

Glinsende Smaragdlibel er vidt udbredt i hele landet og foretrækker vandområder med bevoksninger af vedplanter – typisk piletræer – langs bredderne (guldsmedeatlas.dk). Flyvetiden er fra slutningen af maj til slutningen af august.

I denne undersøgelse blev der fundet i alt 6 individer af Glinsende Smaragdlibel, alle omkringflyvende eller fouragerende hanner, spredt over det meste af projektstrækningen.

Almindelig Vandnymfe *Enallagma cyathigerum*

Som navnet siger er Almindelig Vandnymfe udbredt og talrig i hele landet. Den undgår for det meste rindende vand og findes fortrinsvis i søer og vandhuller (guldsmedeatlas.dk).

Flyvetiden er fra starten af maj til midt i september.

I overensstemmelse med artens habitatkrav sås den i denne undersøgelse ikke ved selve åen, der blev set tre hanner ved nogle af de afsnørede mæander-slyngninger hvor vandet er mere stillestående.

Blåvinget Pragtvandnymfe *Calopteryx virgo*

Blåvinget Pragtvandnymfe er udbredt over store dele af Danmark, særligt i Jylland, hvor de fleste faste ynglebestande er at finde ved hurtigt strømmende åer med iltrigt vand og generelt god vandkvalitet (guldsmedeatlas.dk). Ved mange åer er Blåvinget Pragtvandnymfe talrigest ved åens øvre løb, mens søsterarten Blåbåndet ofte er dominerende længere nede ad åen. Arten har en stor spredningsevne og hvert år kan man finde strejfende individer af Blåvinget Pragtvandnymfe langt fra nærmeste kendte ynglebestand.

Flyvetiden er fra midt i maj til midt i august.

I denne undersøgelse blev der blot fundet 2 hanner af Blåvinget Pragtvandnymfe, begge sås lidt nedstrøms fra Vilslev Spang 9. juli. Ifølge naturbasen.dk er arten mere talrig længere østpå langs Kongeåen i Vejen Kommune.

Kileplet-Mosaikgoldsmed *Isoaeshna isoceles*

Kileplet-Mosaikgoldsmed var oprindeligt kun at finde i landets østlige dele, men arten har i de seneste årtier spredt sig meget, inkl. til mange lokaliteter i Vest- og Nordjylland. Arten bliver dog fortsat rapporteret ret sparsomt fra Esbjerg Kommune (guldsmedeatlas.dk).

Flyvetiden er tidlig og ret kort fra slutningen af maj til midt i juli. Så det var heldigt at der i denne undersøgelse blev registreret et individ på det første feltbesøg 9. juli. Det var en han som rastede ved en af de afsnørede mæander-slyngninger med frodig vegetation – en habitattype som arten ofte tiltrækkes af. Der foreligger en tidligere observation fra en af de andre mæander-slyngninger lidt længere nede ad åen fra 2020.

Flagermusvandnymfe *Coenagrion pulchellum*

Flagermusvandnymfe er udbredt og særdeles almindelig i hele Danmark i mange typer af biotoper, især i næringsrige vande hvor det ofte er en af de talrigeste vandnymfer (guldsmedeatlas.dk).

Flyvetiden er fra starten af maj til starten af august. Der blev i denne undersøgelse kun fundet et enkelt individ, en han i en af de afsnørede mæander-slyngninger 9. juli. Hovedparten af artens flyvetid ligger i maj og juni, og der ville givetvis være fundet flere, hvis feltaktiviteterne var begyndt tidligere på sæsonen.

Blodrød Hedelibel *Sympetrum sanguineum*

Blodrød Hedelibel er vidt udbredt ved både større søer, mindre vandhuller og rindende vand, på både næringsfattige og næringsrige lokaliteter i hele Danmark (guldsmedeatlas.dk). Den er altså hvad man kan kalde en generalist.

Flyvetiden er fra sidst i juni til sidst i oktober; som andre hedelibeller flyver den igennem sensommeren og meget af efteråret.

I denne undersøgelse blev kun registreret en enkelt han (foruden 9 ubestemte hedelibeller, som også kunne have været Stor eller Almindelig Hedelibel). Der er ingen tvivl om at arten ville vise sig at være mere udbredt ved Kongeåen, hvis undersøgelsen havde strakt sig længere hen på sæsonen.

Almindelig Kobbervandnymfe *Lestes sponsa*

Almindelig Kobbervandnymfe findes udbredt i hele landet på mange typer af habitater (guldsmedeatlas.dk).

Flyvetiden er fra midten af juni til midten af september. I denne undersøgelse så blot et enkelt individ: en han ved en af de afsnørede mæander-slyngninger 9. august.

Andre potentielle arter

På grund af undersøgelsens meget afgrænsede tidsperiode kan det ikke forventes at alle tilstedeværende arter af odonata – guldsmede og vandnymfer – er blevet registreret. Havde undersøgelsen været indledt i maj ville flere forårsarter givetvis være blevet registreret, det gælder i særdeleshed arter som Rød Vandnymfe *Pyrrhosoma nymphula*, Grøn Smaragdlibel *Cordulia aenea*, Håret Mosaikguldsmed *Brachytron pratense*, Fireplettet Libel *Libellula quadrimaculata*, Blå Libel *Libellula depressa* og måske også Hestekovandnymfe *Coenagrion puella* m.fl.

Efterårsarter som Almindelig Hedelibel *Sympetrum vulgatum* og Stor Hedelibel *Sympetrum striolatum* ville givetvis – som nævnt – også vise sig ved nærmere undersøgelse senere på sæsonen, og det er formentlig blot en tilfældighed at en art som Stor Blåpil *Orthetrum cancellatum* ikke blev registreret under feltbesøgene.

Sammenfattende karakteristik af LIFE Naturprojekt Kongeåen som levested for guldsmede, særligt Grøn Kølleguldsmed

Undersøgelsen har dokumenteret at Kongeåen på dens nedre løb, fra broen i Vilslev til slusen, er af stor betydning for særligt de specifikt vandløbstilknyttede arter Blåbåndet Pragtvandnymfe og Grøn Kølleguldsmed, som begge har tilsyneladende veletablerede bestande med store tætheder af individer. Særligt for Grøn Kølleguldsmed er det noget overraskende i lyset af, at arten først er fundet i Kongeåen i 2014, og med meget få fund før efter 2020. De fleste af fundene er fra lettilgængelige steder ved Vilslev og Gredstedbro, men det er sandsynligt, at en undersøgelse højere oppe ad åen ville afsløre en endnu større bestand.

Det kan konstateres, at åen i dens nuværende forløb øjensynligt tilbyder gode livsbetingelser for Grøn Kølleguldsmed, en art som har specifikke og høje habitatkrav. At artens larveudvikling tager 3-4 år er med til at understrege, at den har behov for en vedvarende stabil god miljøtilstand.

Udover arterne som kræver rindende vand af god kvalitet har undersøgelsen givet et lille indblik i en relativt varieret guldsmedefauna. Særligt et fund af Kileplet-Mosaikguldsmed – en art som i disse år er under spredning vestpå – viser at åen har potentiale for et bredt udvalg af arter.

Konklusion / anbefalinger

Grøn Kølleguldsmed er på EF-Habitatdirektivets bilag IV, og dermed er der et myndighedsansvar for at sikre arten gunstig bevaringsstatus. Denne undersøgelse har påvist at projektområdet i Kongeåen rummer en betydelig bestand af arten.

Derfor; når der i forbindelse med LIFE Naturprojekt Kongeåen skal foretages terrænenheder med henblik på at føre strækninger af Kongeåen tilbage til det gamle, snoede forløb med mæanderslyngninger, vil det være hensigtsmæssigt at tage nogle forholdsregler for at undgå negativ påvirkning af Grøn Kølleguldsmed.

For guldsmede og vandnymfer gælder det, at larvestadiet for de fleste arter udgør langt hovedparten af deres tilværelse, og dermed er mest afgørende for, om bestandene trives. Nogle arter lever i den frie vandmasse og kan relativt let flytte sig, mens andre arter som larver (også kaldet nymfer) lever delvist nedgravede i bundsedimentet. Det gælder Grøn Kølleguldsmed. Artens larver lever i 3-4 år nedgravet i bundsediment af sand og småsten, hvor de formentlig er meget lidt mobile.

Ved planlægning af indgreb, som fører til terrænforandringer og et ændret forløb af vandstrømmen, er det derfor afgørende, at der tages videst muligt hensyn og at entreprenørarbejdet foregår i mindre sektioner adskilt i tid, så faunaen imellem indgrebene kan nå at falde "på plads".

Den mest kritiske periode i Grøn Kølleguldsmeds livscyklus er forvandlingen fra larver til flyvende guldsmede, fra slutningen af juni til starten af august. Arbejde i denne periode bør derfor helt undgås.

Det vil formentlig være mest formålstjenligt at tilrettelægge entreprenørarbejderne så de udføres i sensommeren fra sidst i august til oktober, hvor vandføringen vil være lavest, og jorden omkring åen er tør. Dermed mindskes risikoen for at store mængder sand og mudder skyller ud i strømmen, og det bør i det hele taget sikres, at opgravet materiale ikke driver nedstrøms og kvæler livet på bunden.

De nye/genetablerede strækninger bør fra starten være forsynet med naturligt, rent sediment af sand og grus.

De strækninger hvor de voksne dyr er registreret i denne undersøgelse er ikke nødvendigvis dér, hvor larverne lever, men bør alligevel tages som udgangspunkt for, hvor der er grund til at tage særligt hensyn. Særligt strækningen nedenfor Vilslev Spang, hvor vandet er stærkt strømmende, husede i undersøgelsen en stor koncentration af voksne dyr. Det vil typisk også være sådanne steder, at æggene lægges og larverne lever.

Referencer

Kjeldsen, J.P. 2024: Guldsmedefaunaen ved Hornbæk, Vorup og Væth Enge, Gudenåen, 2023, afsluttende rapport. 82 sider. – Aage V. Jensen Naturfond.

www.ornit.dk/dwnld/GuldsmedeGudenaen_slutrap.pdf

Kjeldsen, J.P. 2025: Guldsmedefaunaen i Ådalsprojekt Gudenåen, 2025, afsluttende rapport. 98 sider. – Silkeborg Kommune. www.ornit.dk/dwnld/GuldsmedeGudenaen2025_slutrap.pdf

Wildermuth, H. & A. Martens 2019: Die Libellen Europas. Alle Arten von den Azoren bis zum Ural im Porträt. – Quelle & Meyer. ISBN 978-3-494-1690-0.